

ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ І СІМ'Ї У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВ ПЕРШИХ КЛАСІВ

Олена БОДНАРЧУК

Львівський державний університет фізичної культури

Анотація. Обґрунтовано необхідність активізації взаємодії школи і сім'ї у фізичному вихованні учнів перших класів. За допомогою методів експертного оцінювання і кваліметрії визначено найефективніші форми цієї взаємодії ($p < 0,005$): участь батьків і дітей у фізкультурно-спортивних заходах школи; індивідуальна робота вчителів фізичної культури з батьками; консультації шкільного лікаря та вчителя фізичної культури, інформування батьків про специфіку фізичного розвитку, фізичну підготовленість дітей.

Ключові слова: фізичне виховання, першокласники, взаємодія школи і сім'ї, експертні оцінки.

Постановка проблеми. В Україні критична ситуація склалась у галузі фізичної культури і спорту, лише 13 % населення залучено до систематичних занять. Як відомо рухова активність людини впродовж життя попереджує захворювання та зміцнює здоров'я. За статистикою, середня тривалість життя людини в Україні займає одне з останніх місць в Європі [5]. Тому необхідно звернути увагу на своєчасне залучення, мотивування дітей і батьків до свідомо активного способу життя.

У Державній програмі розвитку фізичної культури і спорту на 2007 – 2011 роки зазначена необхідність затвердження та здійснення узгоджених заходів щодо створення умов для організації активного сімейного дозвілля. Ставиться також завдання розробки та запровадження у навчальних закладах системи контролю за станом фізичного розвитку та здоров'я учнів [5].

Раніше відповідальність за збереження здоров'я людини покладалась на державні інституції, діяли спортивні та оздоровчі клуби за місцем проживання, дитячі спортивні школи, гуртки, які фінансувалися державою і були доступні дітям і батькам. У сучасних умовах відповідальність значною мірою покладається на батьків. Але, на жаль, сучасні сім'ї не надають належної уваги простим, доступним оздоровчим засобам фізичної культури, які сприяють гармонійному і всебічному розвитку дитини. Тому актуальною є проблема ефективної взаємодії всіх зацікавлених сторін (школи, сім'ї, громадських організацій) у фізичному вихованні школярів. Особливої уваги потребують учні перших класів, обсяг рухової активності яких знижується, порівняно з дошкільнятами на 40 – 50 %, що пов'язано зі збільшенням часу на навчальну діяльність [2, 12].

Перехід до навчання з шести років та до дванадцятирічної загальної освіти вимагає пошуку додаткових можливостей збільшення рухової активності дітей упродовж доби. Одним із можливих шляхів вирішення цієї проблеми є організація чіткої взаємодії школи і сім'ї у фізичному вихованні першокласників.

Спільні заходи школи і сім'ї щодо фізичного виховання учнів першого класу сприятимуть збереженню та зміцненню здоров'я, всебічному розвитку, поліпшенню працездатності та зниженню втомлюваності, підвищенню опірності організму до різних захворювань у період навчання [6, 18].

Дослідження проводилося зі темою 3.1.1. „Теоретико-методичні та програмно-нормативні основи фізичного виховання учнів і студентів” Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2006 – 2010 рр., номер державної реєстрації 0107U000771.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку висвітлені у багатьох працях. Методологічні основи фізичного

виховання розглядаються у роботах А. Дубогай, Т. Круцевич, Н. Москаленко, О. Худолія, Б. Шияна [6, 11, 12, 16, 18]. Розвиткові фізичних та психологічних якостей присвячені дослідження Е. Вільчковського, Л. Ковальчук, Н. Москаленко, С. Присяжнюк [2, 9, 12, 15]. Застосування різних форм фізичного виховання висвітлено у працях О. Власюк, В. Завацького, Є. Приступи, А. Цюся [3, 7, 14, 17]. Формуванню потреби у руховій активності та особистій фізичній культурі першокласників присвячена робота К. Огнистої [13]. Питаннями співпраці школи і сім'ї у фізичному вихованні дітей молодшого шкільного віку займалися М. Корнієнко, Л. Юр'єва [10, 19]; дітей середнього шкільного віку – М. Данилевич [4].

Водночас, незважаючи на такий широкий діапазон досліджень, у науковій літературі недостатньо уваги приділено організаційно-методичним засадам взаємодії школи і сім'ї у фізичному вихованні учнів перших класів. Пошук сучасних та ефективних шляхів взаємодії школи і сім'ї дасть можливість підвищити рухову активність дітей, сформуванню інтересу до фізичних вправ, потребу у здоровому способі життя та вдосконалити процес фізичного виховання учнів першого класу.

Мета дослідження: визначити найважливіші форми взаємодії школи і сім'ї у фізичному вихованні учнів перших класів.

Завдання дослідження:

- розробити листи опитування для експертів, щодо визначення важливих форм взаємодії школи і сім'ї;
- сформувати експертну групу, визначити й проаналізувати думку експертів щодо важливих форм взаємодії школи і сім'ї у фізичному вихованні учнів перших класів.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел, експертне опитування, методи експертного оцінювання, кваліметрії та методи математичної статистики. Для опрацювання анкет використано χ^2 -критерій Фішера для порівняння характеру розподілу експертних оцінок з теоретично очікуваним розподілом за повної їх конкордації, двофакторний дисперсійний аналіз при кореляції даних, міжкласовий коефіцієнт кореляції, дисперсійний аналіз Фрідмана для рангових величин, коефіцієнт конкордації Кендалла та ранговий коефіцієнт кореляції Спірмена [1]. Статистичне опрацювання результатів дослідження виконано з використанням пакетів комп'ютерних програм Excel і Statistica.

Результати дослідження та їх обговорення. Успішне вирішення завдань фізичного виховання учнів перших класів можливе тільки за умови активної взаємодії школи і сім'ї. Їх співпраця стає все більш актуальною й необхідною для всіх: дітей, батьків, вчителів. За умови спільної діяльності може стати важливою для збереження та зміцнення здоров'я, залучення дітей до активних і мотивованих занять фізичною культурою. Тому аналіз і розробка сучасних шляхів, форм, методів та засобів фізичного виховання дітей в умовах взаємодії школи та сім'ї є актуальними.

Науковці наводять багато різноманітних форм взаємодії школи і сім'ї у фізичному вихованні дітей, і всі вони є важливими за однієї умови – активного і систематичного застосування [4, 12]. Ми провели аналіз популярних форм взаємодії школи і сім'ї у фізичному вихованні дітей та виділили найважливіші з них:

- 1) надання методичних порад на батьківських зборах, обговорення питань фізичного виховання дітей;
- 2) батьківський лекторій, тематична конференція, семінар із питань фізичного виховання дітей;
- 3) індивідуальна робота з батьками;
- 4) групові форми взаємодії вчителів фізичної культури та батьків, обмін думками з проблем фізичного виховання дітей;
- 5) відвідування батьків відкритих уроків фізичної культури, та контроль за виконанням режиму дня, ранкової гімнастики, домашніх завдань;
- 6) консультації шкільного лікаря та вчителя фізичної культури, інформування батьків про специфіку фізичного розвитку, фізичну підготовленість дітей;

- 7) участь батьків і дітей у фізкультурно-спортивних заходах школи;
- 8) організація та проведення вільного часу дітей та батьків під керівництвом школи;
- 9) презентація сімейного досвіду фізичного виховання, оформлення тематичних стендів, кутків здоров'я для дітей і батьків у школі;
- 10) об'єднання зусиль школи і батьків у забезпеченні навчального процесу школярів;
- 11) обговорення з батьками та визначення відповідних видів спорту для занять дітей.

При виборі експертів було враховано їхню компетентність, неупередженість, інтуїцію, широту поглядів та незалежність міркувань. В анкетуванні брали участь 16 експертів (одинадцять професорів, доктори наук; один заслужений працівник ФК; один заслужений вчитель України; три доценти). Експерти оцінювали важливість кожної з наведених одинадцяти форм взаємодії школи і сім'ї у фізичному вихованні першокласників за п'ятибальною шкалою.

Оцінки експертів були проранжовані за важливістю форм співпраці, було визначено середнє арифметичне оцінки, стандартне відхилення та середній ранг. Результати наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Результати статистичного опрацювання оцінок експертів

№ з/п	Форма співпраці	Оцінка експертів (бали)		Середній ранг
		<i>M</i> *	<i>SD</i> **	
1	7	4,50	0,82	8,06
2	3	4,31	0,95	7,53
3	6	4,25	0,86	7,19
4	5	4,19	1,17	6,94
5	10	3,88	1,26	6,34
6	1	3,81	0,98	6,16
7	4	3,75	0,77	5,28
8	9	3,75	1,13	5,78
9	8	3,31	1,08	4,16
10	11	3,31	1,08	4,34
11	2	3,25	1,00	4,22

* – середнє арифметичне;

** – стандартне відхилення.

Згідно з проранжованими оцінками найбільшу кількість балів експерти віддали безпосередній участі батьків і дітей у фізкультурно-спортивних заходах школи ($M \pm SD = 4,50 \pm 0,82$). Ця форма створює сприятливі передумови щодо формування позитивного ставлення до занять фізичною культурою, допомагає засвоювати навчальну програму, сприяє залученню дітей і батьків до систематичних занять фізичною культурою, має велике виховне значення.

Наступною формою була індивідуальна робота вчителів фізичної культури з батьками ($4,31 \pm 0,95$). Відповідна теоретико-методична підготовка батьків повинна мотивувати їх до активних занять фізичними вправами з дітьми, використання природних чинників і формування здорового способу життя.

Форма – консультації шкільного лікаря та вчителя фізичної культури, інформування батьків про специфіку фізичного розвитку, фізичну підготовленість дітей – отримала оцінку $4,25 \pm 0,86$. Ця інформація допомагає батькам проводити в дома спостереження за динамікою фізичного розвитку та фізичної підготовленості, що дає змогу оцінити рівень здоров'я і функціональних можливостей основних систем організму дитини.

На останнє місце за важливістю експерти поставили батьківський лекторій, тематичні конференції, семінари з питань фізичного виховання дітей $3,25 \pm 1,00$. Ця форма також корисна, але не визнана експертами такою ж ефективною як індивідуальні та групові консультації, бесіди.

Два передостанніх місця експерти віддали обговоренню з батьками та визначенню відповідних видів спорту для занять дітей, та організації і проведенню вільного часу дітей та батьків під керівництвом школи $3,31 \pm 1,08$. Це можна пояснити тим, що підбір певного виду спорту є потрібним, але це питання виникає та обговорюється один раз.

Оскільки результати анкетування експертів було представлено у ранговій шкалі вимірювань, то для їхнього опрацювання використовувалися методи непараметричної статистики. Розрахункове значення χ^2 -критерію Фішера для порівняння характеру розподілу експертних оцінок з теоретично очікуваним розподілом за повної їх конкордації визначалося за формулою:

$$c^2 = \sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^n \frac{(R_{ij} - R_{ij}^c)^2}{R_{ij}^c},$$

де R_{ij}, R_{ij}^c – відповідно ранги форм співпраці за оцінками експертів й розрахунковий середній ранг; m – кількість експертів; n – кількість об'єктів експертизи, тобто форм взаємодії. Коефіцієнт конкордації Кендалла обчислювався за формулою:

$$W = \frac{c^2}{m(n-1)}.$$

Значення χ^2 -критерію становить 32,1 при кількості об'єктів експертизи одинадцять. Оскільки рівень істотності χ^2 -критерію для експертних оцінок виявився меншим від п'яти тисячних, можна вважати, що експертна група з досить високою роздільною здатністю визначила важливість зазначених форм взаємодії школи і сім'ї у фізичному вихованні учнів перших класів. Значення коефіцієнта конкордації (0,201) і коефіцієнта кореляції (0,147) виявилися, на перший погляд, невисокими, але взаємозв'язок між середніми оцінками експертів був статистично істотним ($p=0,004$).

Для остаточної оцінки узгодженості думок групи експертів застосовано методи двофакторного дисперсійного аналізу при кореляції даних. Оцінки експертів названо класами. Таким чином, використана методика враховує два фактори: фактор варіації між оцінками, які отримали форми взаємодії (внутрішньокласова варіація), та фактор експертів (міжкласова варіація). Результати дисперсійного аналізу зведено у підсумкову таблицю 2.

Таблиця 2

Дисперсійний аналіз результатів оцінювання

Варіація	Сума кв. відх.	Число ступ. своб.	Дисперсія	F^* розр.	p - рівень істн.	$F_{0,05}$
Загальна	200,9	175	-	-	-	-
Між формами	29,9	10	2,992	3,233	0,0008	1,894
Між експертами	32,1	15	2,142	1,315	0,08	1,734
Залишкова	138,8	150	0,925	-	-	-
Спільна	170,9	165	1,036	-	-	-

* критерій Снедекора

Результати дисперсійного аналізу переконливо свідчать про високу роздільну здатність запропонованої методики оцінювання ($p < 0,001$), що підтверджує результат, отриманий з використанням χ^2 -критерію.

Оскільки гіпотеза про рівність середніх оцінок, які виставили окремі експерти, може бути прийнятою ($p = 0,08$), можемо перейти до кількісної оцінки узгодженості в експертній групі за міжкласовим коефіцієнтом кореляції [8].

$$\bar{H} = \frac{S_B^2 - S_C^2}{S^2_B} = \frac{2,992 - 1,036}{2,992} = 0,654,$$

де S_B^2 – дисперсія між об'єктами експертизи;

S_C^2 – спільна дисперсія.

Узгодженість оцінок експертної групи стосовно важливості зазначених форм взаємодії школи і сім'ї у фізичному вихованні учнів перших класів є прийнятною (коефіцієнт узгодженості перевищує 0,6). Оскільки рівень істотності хі-квадрат критерію для експертних оцінок виявився меншим від п'яти тисячних ($p = 0,005$), можна вважати, що експертна група з досить високою роздільною здатністю визначила важливість зазначених форм взаємодії школи і сім'ї у фізичному вихованні учнів перших класів.

Висновок

Для подолання критичної ситуації у фізичному вихованні вкрай необхідна активізація взаємодії школи і сім'ї. Найважливішими формами взаємодії школи і сім'ї у фізичному вихованні учнів перших класів на думку експертів є такі ($p < 0,005$):

- участь батьків і дітей у фізкультурно-спортивних заходах школи;
- індивідуальна робота вчителів фізичної культури з батьками;
- консультації шкільного лікаря та вчителя фізичної культури, інформування батьків про специфіку фізичного розвитку та фізичну підготовленість дітей.

Подальші дослідження спрямовуватимуться на пошук, розробку та обґрунтування нових методичних рекомендацій для батьків та вчителів фізичної культури щодо зміцнення здоров'я та поліпшення рухового режиму дітей перших класів, які сприятимуть підвищенню ефективності процесу фізичного виховання дітей в сім'ї та школі. На основі проведеного опитування розширюватимуться і застосовуватимуться найважливіші форми взаємодії школи і сім'ї.

Список літератури

1. Бешелев С. Д. Математико-статистические методы экспертных оценок / Бешелев С. Д., Гурвич Ф. Г. – М. : Статистика, 1974 – 159 с.
2. Вільчковський Є. С. Система фізичного виховання молодших школярів : [навч. – метод. посіб. для викл. та студ. вищих навч. закл. освіти I-II рівнів акредитації] / Вільчковський Є. С., Козленко М. П., Цвек С. Ф. – К. : ІЗМН, 1998. – 232 с.
3. Власюк О. О. Науково-педагогічні основи організації самостійних занять фізичним вихованням дітей молодшого шкільного віку : дис....канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 / Власюк О. О. – Д., 2006. – 305 с.
4. Данилевич М. В. Співпраця сім'ї та школи у фізичному вихованні учнів середнього шкільного віку : дис....канд. фіз. виховання і спорту : 24.00.02 / Данилевич М. В. – Луцьк, 1999. – 198 с.
5. Державна програма розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки. – К., 2006.
6. Дубогай А. Д. Физкультура : мы и дети / А. Д. Дубогай, Л. М. Мовчан – К. : Здоров'я, 1989. – 144 с.
7. Завацький В. І. Фізіологічна характеристика розвитку організму школярів. – Луцьк : Надстир'я, 1994. – 146 с.
8. Зациорский В. М. Спортивная метрология : учеб. для ин-тов физ. культуры / под ред. В. М. Зациорского. – М. : Физкультура и спорт, 1982. – 256 с.
9. Ковальчук Л. Вплив рухової активності на психосоматичне здоров'я дітей 6 – 7 річного віку // Вісник Прикарпатського університету. Серія : Фізична культура. – 2004. – Вип. 1.– С. 72-76.
10. Корнієнко С. М. Педагогічні основи фізичного виховання молодших школярів у системі “родина-школа” : дис....канд. пед. наук : 13.00.07 / Корнієнко С. М. – Т., 2001. – 223 с.

11. Круцевич Т. Ю. Теория и методика физического воспитания : учеб. для вузов физ. Воспитания и спорта / под ред. Т. Ю. Круцевич. – К. : Олимпийская литература, 2003. Т. 1. – 424 с.
12. Москаленко Н. В. Фізичне виховання молодших школярів : монографія. – Д. : Інновація, 2007. – 252 с.
13. Огніста К. М. Педагогічні умови формування фізичної культури першокласників : дис....канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 / Огніста К. М. – Т., 2003. – 227 с.
14. Приступа Є. Н. Українські народні ігри в фізичному вихованні дітей / Є. Н. Приступа, О. В. Бік, О. М. Слимаковський // Традиції фізичної культури в Україні : зб. наук. ст. – К. : ІЗМН, 1997. – С. 153-162.
15. Присяжнюк С. Тестування фізичної підготовленості як ефективний засіб фізичного удосконалення учнів перших класів // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. Л., 2002. – Т. 2. – С. 57-59.
16. Худолій О. М. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання : навч. посіб. – Х. : ОВС 2007. – 406 с.
17. Цьось А. В. Українські народні ігри та забави. – Луцьк : Надтир'я, 1994. – 96 с.
18. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів : [навч. посіб.] – Т. : Богдан, 2002. – Ч. 2. – 248 с.
19. Юр'єва Л. О. Особливості фізичного розвитку дітей 6-8 років в умовах сімейно-суспільного виховання : автореф. дис....канд. наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.02 "Фіз. культура, фіз. виховання різних груп населення" / Юр'єва Л. О.; РДГУ. – Рівне, 2001. – 20 с.

ФОРМЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ШКОЛЫ И СЕМЬИ В ФИЗИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ УЧЕНИКОВ ПЕРВЫХ КЛАССОВ

Елена БОДНАРЧУК

Львовский государственный университет физической культуры

Аннотация. Обоснована необходимость активизации взаимодействия школы и семьи в физическом воспитании учеников первых классов. Методами экспертных оценок и квалиметрии определены наиболее эффективные формы этого взаимодействия ($p < 0,005$): участие родителей и детей в физкультурно-спортивных мероприятиях школы; индивидуальная работа учителей физической культуры с родителями; консультации школьного врача и учителя физической культуры, информирование родителей о специфике физического развития и физической подготовленности.

Ключевые слова: физическое воспитание, первоклассники, взаимодействие школы и семьи, экспертные оценки.

THE FORMS OF SCHOOL AND FAMILY INTERACTION OF JUNIOR PUPILS PHYSICAL EDUCATION

Olena BODNARCHUK

Lviv State University of Physical Culture

Annotation. The activation Necessity of school and family interaction of junior pupils physical education has been grounded in the article. The most effective forms of this interaction ($p < 0,005$) have been estimated by means of expert marks and kvalimetry: parents and children participation in physical education and sport activities in school; physical education teachers individual work with parents; consultations of school doctor and teacher of physical education, informing parents about the specificity of physical development, physical readiness of children.

Key words: physical education, junior pupils, school and family interaction, expert marks.